

Socialdepartementet

Huddinge kommuns remissvar över promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30)

Yttrande

Huddinge kommun vill inför socialdepartementets fortsatta beredning av ärendet framföra nedanstående. Samtliga delar enligt utredningens förslag kommer inte bemötas utan sammanfattande synpunkter lämnas angående vad som särskilt bör beaktas av socialdepartementet.

Erfarenheter från Danmark och Norge

I utredningens uppdrag ingick att redogöra för relevant lagstiftning och praktisk tillämpning i andra nordiska länder och vid en kort sammanfattning av hur liknande lagstiftning har använts i Danmark och Norge syns att tillämpningen inte varit så omfattande.

De senaste årens eskalerande utveckling av skjutvapenvåld och grova våldsbrott utförda i gängmiljön i Sverige skiljer sig åt från hur det ser ut i Danmark och Norge, vilket betonar vikten av att arbeta förebyggande och att hitta nya verktyg som ger fler barn och familjer den hjälp de såväl behöver och som de har rätt till.

Den övergripande inställningen är att det finns ett behov av tydliga riktlinjer och kompetenshöjande insatser riktade till socialtjänstens medarbetare, men även en förstärkt prioritering av regeringens stöd till förebyggande arbete och insatser. Samtidigt utgör det faktum, att bestämmelserna inte använts i så stor utsträckning utgångspunkt för Huddinge kommuns frågeställning om nyttan med en ny och förändrad lagstiftning.

Sverige behöver en strategi som både stärker tilliten och ger socialtjänsten mandat att ingripa tidigt, men frågan är om införandet av en ny lagstiftning skulle överväga de stora förändringar, inte minst organisatoriskt, juridiskt och ekonomiskt, som skulle behöva vidtas vid genomförande av förslaget.

Danmark

Danska myndigheten Ankestyrelsen fick i uppdrag av danska Socialdepartementet att undersöka huruvida kommunerna tillämpar bestämmelserna om föräldraförelägganden respektive barn- och ungdomsförelägganden i enlighet med lagstiftarens intentioner. Undersökningen överlämnades i september 2023. Av denna framgår att antalet föräldraförelägganden sjönk från 93 beslut år 2019 till

HUDDINGE KOMMUN

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

49 beslut år 2021. Antalet barn- och ungdomsföreläggande var betydligt färre. År 2019 fattades sju beslut och år 2021 fattades nio beslut.

Kommunerna beskrev att några föräldrar efterlevde föreläggandet till följd av det överhängande hotet om ekonomisk sanktion vid bristande efterlevnad utan att nödvändigtvis ha fått en förståelse för orsakerna till att föreläggandet meddelades. Kommunerna uppgav vidare att de upplevde att om föräldrarna inte fått någon insikt genom beviljade frivilliga insatser kommer ett föräldraföreläggande i de flesta fallen inte att hjälpa.

Beslut om barn- och ungdomsförelägganden var, under de år som undersökningen avser, mycket sällsynta. Flera kommuner uppgav att avsaknaden av sanktionsmöjligheter medförde att barnet eller den unge saknade tillräckliga incitament att utföra de föreskrifter som beslutats. Några kommuner uppgav också att innehållet i föreskrifterna inte skiljde sig avsevärt från handlingsplaner eller andra frivilliga överenskommelser. Den unge upplevde således ingen skillnad när insatser på frivillig väg övergick till ett beslut om barn- och ungdomsföreläggande.

Norge

Beslut om föräldraföreläggande är sällsynta enligt norska Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. En orsak till det kan vara att frivilliga insatser ofta är att föredra. Samarbetet mellan myndigheterna och föräldrarna är viktigt för att insatser ska fungera såsom är avsett och det kan vara svårare att få till om föräldrarna inte samtycker till insatsen och saknar motivation. Det norska forskningsinstitutet NTNU Samfunnsforskning har på uppdrag av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet genomfört en utvärdering av bestämmelserna om föräldraföreläggande. Av en rapport publicerad år 2021 framgår att det är tydligt att tjänstepersoner inom barn- och familjeomsorgen gör allt de kan för att undvika beslut om förelägganden. Såväl tjänstepersoner som ledamöter i barneverns- og helsenemnda menar att motivation och insikt hos föräldrarna verkar vara avgörande för om insatserna har en positiv effekt varför insatser på frivillig väg är att föredra.

Fördelar enligt utredningen

Mer ingripande åtgärder kan undvikas

Utredningen beskriver att det är negativt att socialnämnderna i många fall avvaktar med att agera till dess att situationen har blivit så allvarlig att förutsättningarna för vård med stöd av 2 eller 3 §§ LVU är uppfyllda och att förslaget skulle ge ökade möjligheter för socialnämnderna att agera tidigare.

Barn och unga som till följd av sitt eget beteende bedöms vara i behov av insatser i öppna former kan redan i dag tvingas delta i sådana insatser enligt bestämmelsen om s.k. mellantvång i 22 § LVU. Bestämmelsen riktar inte in sig på yngre barn utan är begränsad till barn och unga vars behov av stöd grundar sig i en egen

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

beteendeproblematik men i Socialstyrelsens vägledning¹ om tillämpningen understryks ändå vikten av att föräldrar involveras i arbetet med att stödja den unge eftersom det många gånger är en förutsättning för en lyckad behandling att både föräldrar och andra viktiga personer runt familjen deltar i insatsen.

Möjligheten att besluta om mellantvång enligt 22 § LVU tillkom utifrån liknande omständigheter som nuvarande, att steget mellan frivilliga insatser enligt socialtjänstlagen och tvångsvård med stöd av LVU ansågs vara för stort. Bestämmelsen tillämpas dock sällan och är inte ändamålsenlig vilket har varit föremål för flera utredningar genom åren. En tidigare genomförd kartläggning av Socialstyrelsen², i syfte att få aktuell kunskap om i vilken utsträckning 22 § LVU tillämpades, visade till exempel att de flesta socialnämnder som besvarade enkäten, 69 procent, ansåg att det oftast går att komma tillräckligt långt med insatser som bygger på samtycke.

Enligt utredningens förslag ska 22 och 23 §§ LVU upphävas och ersättas av bestämmelserna i LIV.

Huddinge kommun instämmer i att det är negativt att stöd ges så pass sent att det kan bli tvunget med övervägande om tvångsåtgärder och hade också önskat att det fanns en bättre möjlighet att agera inom den s.k. gråzonen där behov av stöd är identifierat men motivationen hos vårdnadshavarna samtidigt är bristfällig, för att ge mer träffsäkert stöd för att förhindra en negativ utveckling.

Huddinge kommun ser positivt på utredningens ambition att möjliggöra stöd tidigare till barn, unga och deras föräldrar och instämmer i att frivilliga insatser fortsatt ska vara socialtjänstens främsta verktyg samt att beslut mot den enskildes vilja endast ska ske i undantagsfall, när frivilliga möjligheter är uttömda. Det står även klart att det finns ett behov av tydliga ramar och handlingsutrymme för socialtjänsten att agera, även när det innebär beslut i strid med den enskildes vilja, vilket den föreslagna lagstiftningen syftar till att överbrygga.

Att tvångsinsatser ska ses som ett komplement till arbetet med att bygga relationer, förtroende och partnerskap även om det i vissa fall kan fungera som en sista utväg för att skydda barn och unga, håller Huddinge kommun med om och kan även se att tvångsinsatser kan bidra till att skapa en struktur som initierar viktiga stödprocesser. Samtidigt finns frågetecken kring huruvida tvång är verkningsfullt för djupare insikt och långvarig beteendeförändring hos de barn, unga och vårdnadshavare som behöver stöd och Huddinge kommun har därför svårt att odelat instämma i detta som en fördel.

Huddinge kommun vill lyfta en farhåga rörande vilken skillnad förslaget kommer att innebära i praktiken. Även om socialnämndernas befogenheter skulle utökas och tidigare läggas finns det skäl att anta att de individer som inte aktivt vill medverka i stödinsatser från socialtjänsten fortsatt kommer att undvika det och att de tvingande inslagen inte kommer ge önskad effekt i form av ökad efterlevnad.

¹ Socialstyrelsen, Förebyggande insatser enligt LVU – En vägledning om tillämpningen av 22 § LVU (2019)

² Socialstyrelsen, Kartläggning av tillämpningen av förebyggande insatser enligt 22 § LVU (2015)

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

Huddinge kommun ser en risk i att den föreslagna lagstiftningen, i likhet med dagens bestämmelse om mellantvång enligt 22 § LVU, saknar tydliga uppföljningsmekanismer för att säkerställa efterlevnad. Om barn och vårdnadshavare vägrar följa beslutade insatser trots förslag på förändringar i vårdplan, föräldraförelägganden och föreskrifter finns det få alternativ kvar för socialnämnden, utöver att överväga tvångsåtgärder enligt LVU. Detta riskerar att förslaget i praktiken får en begränsad effekt. Det finns därför skäl att understryka vikten av att tydliggöra hur uppföljning och ansvarsfördelning skulle ske, hur socialtjänsten skulle agera om insatser utan samtycke inte efterlevs samt hur denna lagstiftning ska förhålla sig till mellanrummet mellan SOL och LVU.

Gällande barn eller ungdomar som redan bereds tvångsvård med stöd av LVU anges att beslut om insatser utan samtycke till vårdnadshavare kan bidra till att kontakt mellan barn och vårdnadshavaren främjas, att vårdnadshavarens omsorgsförmåga förbättras, att tvångsvården kan upphöra och att barnet kan flytta hem och återförenas med sina vårdnadshavare.

Huddinge kommun instämmer inte i att lösningen skulle vara så enkel.

Sammantaget anser Huddinge kommun att det är positivt om insatser så tidigt som möjligt lyckas hindra barnets eller den unges beteendeproblematik eller vårdnadshavarnas brister i omsorgsförmåga och att det i sin tur medför minskad risk för att problem växer sig större eller att barn och unga behöver beredas tvångsvård med stöd av LVU, men menar att det redan finns andra tillgängliga arbetssätt och metoder enligt såväl SoL och LVU som kan användas för att motivera till tidigare intervention. Avsaknaden av bland annat tydliga mekanismer för handlingsutrymmet i de fall barn eller vårdnadshavare vägrar delta i föreskrivna insatser utöver tvångsvård enligt LVU urholkar såväl behovet av ny lagstiftning enligt betänkandet som dess verkningskraft enligt lagstiftarens andemening. Införandet av en helt ny lagstiftning med allt som följer av en så stor förändring, kan utan vidare beredning inte anses vara motiverat.

Stärkt stöd till både yngre och äldre barn

Liksom utredningen hänvisar till har exempelvis Barnombudsmannen och Brå påpekat vikten av att vårdnadshavare får stödinsatser. Även för äldre barn som har utvecklat en egen beteendeproblematik är det viktigt att vårdnadshavarna tar ansvar för sitt föräldraskap.

Enligt resultat från NUSO-projektet³ visas att färre utredningar inleds för yngre barn och antalet aktualiseringar ökar i takt med barnets stigande ålder. Det framgår också i högre grad förekomst av ökad komplexitet i återkommande utredningar, vilket indikerar nytta av att kunna ge insatser tidigt.

Huddinge kommun instämmer i vad utredningen anger om att stöd till yngre barn behöver tillgodoses genom att vårdnadshavarna utvecklar sin föräldraförmåga och att yngre barn är beroende av vårdnadshavarnas vilja att samarbeta och ta emot stöd och det råder ingen tvekan om att det är önskvärt med tidigt stöd till både

³ Nationell Uppföljning av Socialtjänstens Omställning (FoU Valfärd Värmland vid Karlstads universitet i samarbete med SKR)

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

yngre och äldre barns vårdnadshavare, men är tveksam till hur detta ska kunna ske i högre grad med hjälp av tvingande åtgärder, då forskning visar att i många fall krävs samarbete och aktivt deltagande i insatser för djupare insikt och långvarig beteendeförändring hos individer och familjer.

Stärkt rättssäkerhet

Utredningen framför att det är ett dilemma att stöd erbjuds till vårdnadshavare med ett underliggande hot om tvångsomhändertagande, det vill säga att om inte vårdnadshavare frivilligt tar emot erbjudande om insatser kan socialnämndens bedömning bli att barnet behöver beredas vård med stöd av LVU.

Utredningen för ett resonemang om att socialnämnder ibland går för långt i sina försök att motivera till frivilliga insatser och att det kan bli fråga om "pressad frivillighet" eller "samtycke under hot om tvång". Det anges att konkreta anvisningar som formaliseras i beslut skulle ge större tyngd och leda till ökad efterlevnad samt att formaliseringen skulle innebära en stärkt rättssäkerhet genom möjligheten att förutse vilken typ av beslut som kan komma att fattas.

Huddinge kommun ställer sig frågande till vilken förändring utredningen anser att förslaget skulle leda till i praktiken då det redan idag formuleras tydliga krav genom mål i uppdrag och vårdplaner om vilken förändring som behöver ske samt att det ofta ingår i kontakten med vårdnadshavare att tydliggöra framtida risk och beskriva vad i föräldraförmågan som behöver utvecklas.

Socialekreterares profession

Utredningen tar upp ett dilemma som är aktuellt inom många kommuner där socialtjänsten har organiserat sitt arbete genom två delar, en utredande och en behandlande och att dessa två delar inte alltid är överens om det finns förutsättningar för att genomföra aktuell insats, det vill säga om vårdnadshavare är tillräckligt motiverade för att medverka. Det finns inte alltid samsyn kring graden av insikt eller motivation som måste föreligga, vilket kan resultera i att insatsen avslutas utan att den ens har påbörjats eller för tidigt.

Enligt utredningen skulle dess förslag med möjlighet att besluta om insatser trots att vårdnadshavaren inte samtycker kunna bidra till att arbetet internt underlättades, att socialekreterares ansvar stärks, att socialtjänster får mer legitimitet och ökat förtroende.

Huddinge kommun är tveksam till om utredningens antagande och slutsats har någon grund. Att socialtjänster har svårt att samverka och få samsyn kring klienters motivation för att delta i insatser borde kunna lösas genom en mer sammanhållen organisation och närmare samverkan med ökat fokus på att, med socialtjänstens gemensamma resurser, motivera familjer att ta emot stöd.

Tillfällig föräldrapenning

Enligt utredningen finns behov av att underlätta och möjliggöra för föräldrar, och personer som är att likställa med föräldrar, att ta del av insatser i öppna former som har beslutats av en socialnämnd. En möjlighet att erhålla tillfällig föräldrapenning kan bidra till att tillgodose detta behov. Enligt förslaget ska i

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

socialförsäkringsbalken införs en bestämmelse som anger att en förälder som deltar i insatser i öppna former beslutade av en socialnämnd i syfte att stödja föräldrarnas barn ska ha rätt till tillfällig föräldrapenning om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med deltagandet i insatsen.

Rätten till tillfällig föräldrapenning ska gälla både när insatsen riktas till föräldern och när den riktas till föräldrarnas barn under förutsättning att deltagandet är nödvändigt för att uppnå syftet med insatsen. Rätten till tillfällig föräldrapenning ska gälla både för deltagande i insatser i öppna former som har beslutats med samtycke enligt socialtjänstlagen och för insatser i öppna former som har beslutats utan samtycke med stöd av lagen om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.

Huddinge kommun ställer sig positiv till utredningens förslag i denna del.

Nackdelar enligt utredningen

Nedan redogörs för vad utredningen framför som nackdelar med dess förslag, i vilket Huddinge kommun instämmer.

Risker för barn och särskilda risker för barn och unga som lever i hederskontext

Det finns en risk med förslaget att barn vars vårdnadshavare som tvingas till att ta emot insatser hamnar i en lojalitetskonflikt samt att vårdnadshavare kan komma att skuldbelägga barnet eller leda till att barn utsätts för såväl fysiskt som psykiskt våld och kontroll, om vårdnadshavaren tvingas ta emot en insats. Särskilda risker kan föreligga för barn och unga som lever i en så kallad hederskontext.

Förenkling av komplexa problem

Barn och ungas normbrytande beteende är ofta tecken på att något i livssituationen är fel. Skolfrånvaro kan till exempel bero på mobbning eller rädsla för att inte hänga med i skolarbetet och skäl till att barn och unga är ute sent om nätterna kan vara att hemmiljön präglas av konflikter, våld eller kontroll. Beslut om särskilda föreskrifter rörande skolgång och skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i hemmet kan därmed leda till ökad risk för utsatthet i stället för tvärtom.

Tvingande krav kan dessutom förstärka en redan negativ självbild och hindra en förändringsprocess hos den unge då känslor av skuld och skam kan riskera att skada tilliten till de samhällsfunktioner som är till för att hjälpa individen. Inom kriminologisk forskning har länge framförts att stigmatisering av en person som har begått brott och som identifieras med sin negativa handling, kan leda till svårigheter att återanpassa sig i samhället.

För att lyckas med långsiktiga förändringar behöver stödet från omgivningen inriktas på att förstärka de faktorer som uppmuntrar och upprätthåller motivation. Att till exempel upphöra med kriminalitet är en komplex process som inbegriper mer än bara en avsaknad av brottslighet. Enligt studier som bland annat Brå hänvisar till enligt vad utredningen anger, är den enskilt viktigaste faktorn socialt stöd från och anknytning till prosociala vuxna med förmåga att bygga upp en

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

tillitsfull relation och överbrygga den misstro som barn och unga med en kriminell identitet ofta känner mot myndigheter.

Barn och unga med normbrytande beteende samt deras vårdnadshavare, behöver i många fall insatser som kan ge nya perspektiv eller verktyg för att kunna agera annorlunda, göra andra prioriteringar eller upptäcka nya styrkor hos sig själv. Om tillit saknas kan motståndet öka och problemet förvärras.

Ekonomiska eller sociala konsekvenser kan riskera att enskildas utsatthet ökar

Utredningens förslag om ekonomiska eller sociala konsekvenser vid bristande efterlevnad kan riskera att utsattheten för enskilda som redan befinner sig i en socioekonomiskt utsatt situation ökar, att de barn och unga som berörs påverkas negativt samt att utsattheten för personalen vid landets socialtjänster ökar.

Med utredningens förslag följer som tidigare nämnts en risk att vårdnadshavarna skuldbelägger barnet eller att barnet skuldbelägger sig själv och att det ytterst skulle kunna leda till att barnet utsätts för fysiskt och psykiskt våld eller kontroll.

Denna följd är kontraproduktiv i förhållande till kommunernas mål att förbättra familjers livssituation då socialtjänsten skulle bidra till att skapa problem i stället för att ge stöd till att lösa problem. Hot om ekonomiska konsekvenser får antas skapa ekonomisk och psykisk press hos vårdnadshavarna, vilket kan innebära sämre möjligheter för dem att påverka barnets utveckling i positiv riktning.

Enligt utredningen kan ekonomiska konsekvenser vid bristande efterlevnad till och med leda till att barnet börjar begå brott alternativt fortsätter på en redan påbörjad kriminell bana eftersom barnet eller den unge uppmanas eller själv känner sig tvingad att hjälpa vårdnadshavaren ekonomiskt.

Även för personal inom socialtjänsten kan ekonomiska konsekvenser för familjer utgöra en risk då klienter som känner sig starkt pressade, genom otillbörlig påverkan, hot och påtryckningar kan försöka påverka socialsekreterares bedömning både gällande beslut och vid kontroll om efterlevnad.

Elektronisk övervakning innebär ett ingrepp i den enskildes personliga integritet

Elektronisk övervakning kan utgöra ett effektivt verktyg för att kontrollera efterlevnaden av ett beslut som innebär en inskränkning av barnets eller den unges rörelsefrihet och kan ge vårdnadshavarna stöd i att hjälpa barnet eller den unge att följa socialnämndens beslut, vara ett stöd och skydd för barnet eller den unge genom att det kan bli hjälpt att stå emot grupstryck samt kan bidra till att förebygga att barn och unga involveras i, ägnar sig åt eller återfaller i kriminalitet. Ett sådant kontrollverktyg kan därmed bidra till att stoppa nyrekrytering av barn och unga till kriminella nätverk.

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

Elektronisk övervakning utgör dock ett ingrepp i den enskildes personliga integritet. Att använda elektronisk övervakning för att kontrollera efterlevnaden av en socialnämnds beslut kan medföra att barnet eller den unge upplever sig bli bestraffad snarare än att ges stöd vilket kan få till följd att syftet med socialnämndens beslut motverkas. Det kan även finnas risk för stigmatisering och att barnet eller den unge upplever sig bli "stämplad" som kriminell vilket i sin tur kan understödja eller bidra till att skapa ett kriminellt beteende.

Försvårat samarbete och försvagad tillit

Enligt en undersökning av Vision⁴ är relationsskapande åtgärder en av de viktigaste faktorerna för att bibehålla eller öka människors tillit till socialtjänsten och enligt Trygghetsberedningens slutbetänkande⁵ behöver samhällets aktörer bli bättre på att nå ut till barn och deras föräldrar för att förebygga att bristande tillit och förtroende uppstår. Det kan handla om att bli mer synliga och mer lättillgängliga, befinna sig i lokalsamhället och arbeta med bemötandefrågor.

Genom den så kallade desinformationskampanjen som inleddes 2021 spreds rykten och desinformation om svensk socialtjänst som medförde ett minskat förtroende för socialtjänsten och större svårigheter att nå fram till vissa vårdnadshavare. Den främsta konsekvensen av desinformationskampanjen för de som arbetar inom socialt arbete är att det fortfarande kan vara svårt att upprätta kontakt och förtroende med personer som kan behöva stöd av socialtjänsten.

Det finns en farhåga med utredningens förslag om att socialnämndernas nya utvidgade tvångsbefogenheter kommer leda till ytterligare försvårat samarbete mellan vårdnadshavare, barn och socialtjänsterna och att tilliten försvagas ännu mer.

Förslaget kan också medföra att färre frivilligt söker hjälp och att fler undandrar sig kontakt med myndigheterna och att möjligheten till tvingande åtgärder därmed får motsatt effekt beträffande att få människor att söka stöd tidigt.

Ekonomiska och juridiska konsekvenser

Förslaget föreslås finansieras genom det generella statsbidraget. Förslagen kommer innebära ökade kostnader för stat och kommuner samt för flera statliga myndigheter. Huddinge kommun betonar att enligt finansieringsprincipen ska staten säkerställa att ökade kostnader för kommunerna fullt ut kompenseras genom förstärkta generella statsbidrag. Två olika scenarier har redovisats för att analysera och uppskatta förslagets förväntade kostnader. Enligt scenario 1 kan förslagen förväntas medföra ökade kostnader för kommunerna med 469 alternativt 581 miljoner kronor per år. Enligt scenario 2 kan förslagen förväntas medföra ökade kostnader för kommunerna med 605 alternativt 751 miljoner kronor per år.

Utöver generella statsbidrag ser Huddinge kommun även ett behov av riktade statsbidrag under den inledande fasen, i syfte att finansiera kompetenshöjande insatser riktade till socialtjänstens medarbetare. Införandet av nya verktyg och

⁴ Ryktet går – En kortrapport om desinformation om socialtjänsten och dess konsekvenser, Fackförbundet Vision (2023)

⁵ Vägar till ett tryggare samhälle – Kraftsamling för barn och unga (SOU 2022:67)

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

förändrad lagstiftning kräver en omfattande implementering där socialtjänstens personal får förutsättningar att tillämpa de nya regelverken på ett rättssäkert och effektivt sätt.

Vidare innebär förslaget juridiska konsekvenser genom att socialnämnderna tilldelas nya arbetsuppgifter och utökade befogenheter. Förändringarna innebär en ambitionshöjning som kommer att kräva riktade utbildningsinsatser, både för att säkerställa rättssäkerheten i beslut och för att stärka socialtjänstens kapacitet att arbeta med de nya verktygen i praktiken.

Sammanfattning

Huddinge kommun instämmer i att stöd behöver ges tidigt till barn, unga och deras vårdnadshavare för att motverka en negativ utveckling, men ställer sig tveksam till om de tvingande inslag som föreslås skulle leda till önskad effekt, det vill säga att motivationen hos barn, ungdomar och deras familjer att ta emot stödinsatser faktiskt skulle öka genom utredningens förslag. Samtidigt vill Huddinge kommun betona att målet för samtliga sociala insatser måste fortsatt vara att verka för samtycke, frivillighet och aktivt deltagande mellan socialtjänster och barn, ungdomar samt dess vårdnadshavare.

Det är dock uppenbart att det finns en mindre grupp barn och ungdomar som, på grund av sin livssituation, sociala omständigheter, normbrytande beteende och en samverkan av olika riskfaktorer, undandrar sig frivilliga insatser och där föräldrarna saknar insikt eller förmåga att ta emot stöd. Lika uppenbart är det att en oroande andel av dessa barn riskerar att rekryteras in i kriminella strukturer, där de utnyttjas och manipuleras för att begå allvarliga brott. Många av dessa barn kan och bör fångas upp i ett tidigt skede för att förhindra den eskalering vi alltför ofta ser. För denna specifika målgrupp finns behov av alternativa insatser som viktiga verktyg för att bryta destruktiva mönster, minska rekryteringen till kriminalitet, stärka föräldrars insikt om barnets situation och skapa bättre förutsättningar för en tryggare framtid och frivilliga insatser bör vara utgångspunkten och förstahandsalternativet.

Genomförandet skulle innebära stora förändringar och medföra ekonomiska och juridiska konsekvenser. Kommunerna skulle bland annat delvis åläggas nya uppgifter som tex kontroll av drogtest och elektronisk övervakning. Samtliga förslag, även om de till viss del är utformade som befogenheter, innebär en viss inskränkning av det kommunala självstyret.

Förslaget innebär ett större ansvar för kommunerna. För att uppdraget ska kunna hanteras behöver det säkerställas att ekonomiska resurser tillförs och att implementeringen backas upp av kompetenshöjande insatser. Vidare ser Huddinge kommun en risk i att lagförslaget, likt nuvarande 22 § LVU, saknar tydliga mekanismer för att säkerställa efterlevnad. Om barn eller vårdnadshavare vägrar delta i föreskrivna insatser är det oklart vilka ytterligare steg socialnämnden kan vidta för att säkerställa att insatserna faktiskt genomförs, utöver att överväga åtgärder enligt LVU.

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

Dessutom skulle förslaget kunna antas motverka intentionerna i förslaget om den nya socialtjänstlagen⁶ som väntas träda i kraft i juli 2025 där syftet beskrivs som att socialtjänsten ska bli mer förebyggande, jämställd och lättillgänglig. Ett möjligt scenario hade varit att införliva delar av utredningens förslag i kommande ny socialtjänstlag då det är en omfattande förändring att införa en helt ny lagstiftning med de organisatoriska, juridiska och ekonomiska förändringar det skulle medföra.

Huddinge kommun vill se en förstärkt strategi för att motverka rekrytering till kriminalitet, men anser att detta bäst sker genom förbättrad samverkan och stärkta förebyggande insatser snarare än genom en helt ny lag.

Kommunens bedömning är att föreslagna förändringar till stor del riskerar att inte uppfylla lagstiftarens syfte och att ändrade arbetssätt med mer tvingande inslag inom socialtjänsten så som det utformas i betänkandet, inte skulle få någon större inverkan för den enskildes och familjers motivation att ta emot stödinsatser.

Om regeringen väljer att gå vidare med utredningens förslag vill Huddinge kommun anförda vikten av följande:

- Tydliga riktlinjer för när och hur insatser utan samtycke kan användas.
- Tydliga riktlinjer för handlingsutrymmet och mekanismer för de fall barn eller vårdnadshavare vägrar följa beslutade insatser enligt denna lagstiftning.
- Systematisk uppföljning behöver genomföras för att säkerställa att åtgärderna leder till bättre resultat för barn och familjer.
- Utbildningsinsatser för socialtjänstens medarbetare krävs kring den nya lagstiftningen, eventuellt inom ramen för en överenskommelse mellan staten och SKR, i syfte att implementeringen sker på ett rättssäkert och enhetligt sätt.
- Ökade generella statsbidrag enligt finansieringsprincipen, så att kommunerna fullt ut kompenseras för de ökade kostnader som reformerna medför.
- Kompletterande riktade statsbidrag i den inledande fasen för att finansiera nödvändiga kompetensutvecklingsinsatser och implementeringsstöd för socialtjänstens medarbetare.

För Huddinge kommun

Aza Cheragwandi

Socialnämndens ordförande

Beslut i detta ärende har fattats av socialnämnden den 2025-02-20.

⁶ En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter (2024)

§ 8 Huddinge kommuns remissvar över promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30)

Diarienummer: SN-2024/2298

Socialnämndens beslut

Socialnämnden överlämnar bilaga 1, daterad 2025-02-20, till socialdepartementet som Huddinge kommuns yttrande över promemorian *En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30)*.

Sammanfattning

Promemorian *En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30)* har inkommit till kommunen från socialdepartementet för yttrande.

Förslaget ska syfta till att ge stöd tidigt till barn, unga och deras vårdnadshavare för att förhindra en negativ utveckling samt att särskilt förebygga och förhindra att barn och unga far illa, involveras i eller ägnar sig åt kriminalitet.

Utredningen föreslår bland annat att socialnämnden ska få:

- besluta att barn, unga och vårdnadshavare ska delta i insatser i öppna former när samtycke saknas,
- besluta att vårdnadshavaren ska följa särskilda föreskrifter avseende barnets dagliga omsorg,
- besluta att barnet eller den unge ska följa särskilda föreskrifter avseende skolgång, fritidsaktiviteter, praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet, skyldighet att vara nykter och drogfri och skyldighet att under vissa tider vara hemma,
- följa genomförandet av insatser och särskilda föreskrifter, i första hand genom kontakt med de berörda,
- kalla till samtal vid bristande efterlevnad av beslut om insatser och särskilda föreskrifter,
- förena beslut om insatser med vite,
- begära handräckning av polisen,
- besluta om elektronisk övervakning, fotboja, om barnet har fyllt 15 år,

-
- besluta om drogtest,
 - kalla vårdnadshavare och barnet eller den unge till ett allvarssamtal.

Yrkanden

Li Björk Dronjak (M), Pelle Johansson (L), Cecilia Nordin (DP), och Malak Guirgius (KD) yrkar bifall till bilagt ändringsyrkande från Moderaterna, Liberalerna, Drevikenpartiet, samt Kristdemokraterna.

Ted Ekberg (SD), stödjer ändringsyrkandet från Moderaterna, Liberalerna, Drevikenpartiet, samt Kristdemokraterna.

Aza Cheragwandi (S), yrkar bifall till bilagt ordförandeförslag, ändringsyrkande från Socialdemokraterna, Centerpartiet, Miljöpartiet, samt Huddingepartiet.

Nujin Alacabek (V), yrkar bifall till ordförandeförslaget.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om förvaltningens förslag till yttrande kan utgöra huvudförslaget. Socialnämnden beslutar att förvaltningens förslag till yttrande ska utgöra huvudförslaget.

Ordföranden frågar därefter om nämnden utser Li Björk Dronjaks (M) med fleras yrkande, samt Aza Cheragwandis (S) med fleras yrkande till motförslag och finner att så är fallet. Socialnämnden beslutar därefter att Aza Cheragwandis (S) med fleras yrkande är motförslag till huvudförslaget.

Ordföranden ställer därefter förvaltningens förslag till yttrande mot motförslag från Aza Cheragwandis (S) med flera, och finner att socialnämnden beslutar i enlighet med Aza Cheragwandis (S) med fleras yrkande.

Reservationer

Li Björk Dronjak (M), Pelle Johansson (L), Cecilia Nordin (DP), och Malak Guirgius (KD), samt Ted Ekberg (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för egna yrkanden.

Särskilt yttrande

Nujin Alacabek (V) anmäler ett särskilt yttrande som biläggs protokollet.

Beslutsunderlag

1. Tjänsteutlåtande, SN, Remissvar över lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas
2. Yttrande. Huddinge kommuns remissvar över promemorian Ds 2024 30

Beslutet skickas till

Socialdepartementet
Kommunstyrelsen

Huddinge

SÄRSKILT YTTRANDE

Socialnämnden

Datum: 2025-02-20

Diarienummer: SN-2024/2298.103

Vänsterpartiet

Ärende 8: Huddinge kommuns remissvar över promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (DS S2024/02012)

Huddinge kommun har genom Socialnämnden har fått promemorian *En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (DS S2024/02012)* för yttrande. Vänsterpartiet instämmer i stora delar i förslaget till yttrande och tycker att förvaltningen lyfter viktiga aspekter avseende sociala- och ekonomiska konsekvenser, vilka utgör viktiga medskick avseende den nya lagen.

Vi delar kommunens kritik mot de tvingande inslagen i förslaget och vill istället lyfta vikten av frivillighet, relationsbyggande och ett starkare fokus på förebyggande insatser. Tvångsåtgärder bör endast användas i väl definierade situationer och därför kräver vi tydliga riktlinjer för när de kan och bör tillämpas. Vi menar också att det är viktigt att påvisa forskning som stöder den här typen ingripanden innan de föreslås drivas igenom av kommuner vars främsta uppdrag är att jobba förebyggande, erbjuda vård och stöd.

Vidare måste regeringen garantera tillräckliga ekonomiska resurser för att vi som kommun ska kunna genomföra insatser rättssäkert och effektivt. Dessa åtgärder kommer att bli mycket kostsamma och det är avgörande att statsbidrag täcker dessa utgifter och att det finns en kombination av både riktade och generella statsbidrag. Vi har svårt att se hur kostsamma åtgärder utan finansiering kommer kunna genomföras och signalerar en toppstyrning utan lokal förankring.

Vår farhåga är också att utökade tvångsåtgärder riskerar att ytterligare försämra förtroendet för socialtjänsten och förstärka stigmatiseringen av utsatta grupper. Vi har redan sett hur detta lett till desinformationskampanjer och det är en utveckling vi måste motverka genom att satsa på långsiktiga och förtroendeskapande insatser där hela samhället inkluderas och inte bara socialtjänsten.

Nujin Alacabek

Kristoffer Sandberg

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103
Er referens
S2024/0201

Huddinge kommuns remissvar över promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30)

Förslag till beslut

Socialnämnden överlämnar nedanstående till socialdepartementet som Huddinge kommuns yttrande över remissen En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30)

Remissvar

Huddinge kommun vill inför socialdepartementets fortsatta beredning av ärendet framföra nedanstående. Samtliga delar enligt utredningens förslag kommer inte bemötas utan sammanfattande synpunkter lämnas angående vad som särskilt bör beaktas av socialdepartementet.

Erfarenheter från Danmark och Norge

I utredningens uppdrag ingick att redogöra för relevant lagstiftning och praktisk tillämpning i andra nordiska länder och vid en kort sammanfattning av hur liknande lagstiftning har använts i Danmark och Norge syns att tillämpningen inte varit så omfattande.

Den övergripande inställningen är att det finns ett behov av tydliga riktlinjer och kompetenshöjande insatser riktade till socialtjänstens medarbetare.

Sverige behöver en strategi som både stärker tilliten och ger socialtjänsten mandat att ingripa tidigt.

Danmark

Danska myndigheten Ankestyrelsen fick i uppdrag av danska Socialdepartementet att undersöka huruvida kommunerna tillämpar bestämmelserna om föräldraförelägganden respektive barn- och ungdomsförelägganden i enlighet med lagstiftarens intentioner. Undersökningen överlämnades i september 2023. Av denna framgår att antalet föräldraförelägganden sjönk från 93 beslut år 2019 till 49 beslut år 2021. Antalet barn- och ungdomsföreläggande var betydligt färre. År 2019 fattades sju beslut och år 2021 fattades nio beslut.

Huddinge Kommun

Postadress
Huddinge kommun
Socialförvaltningen 141 85
Huddinge

Besök
Gymnasietorget 1

Tfn 08-535 300 00
Tfn vxl 08-535 300 00

sof@huddinge.se
www.huddinge.se

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

Kommunerna beskrev att några föräldrar efterlevde föreläggandet till följd av det överhängande hotet om ekonomisk sanktion vid bristande efterlevnad utan att nödvändigtvis ha fått en förståelse för orsakerna till att föreläggandet meddelades. Kommunerna uppgav vidare att de upplevde att om föräldrarna inte fått någon insikt genom beviljade frivilliga insatser kommer ett föräldraföreläggande i de flesta fallen inte att hjälpa.

Beslut om barn- och ungdomsförelägganden var, under de år som undersökningen avser, mycket sällsynta. Flera kommuner uppgav att avsaknaden av sanktionsmöjligheter medförde att barnet eller den unge saknade tillräckliga incitament att utföra de föreskrifter som beslutats. Några kommuner uppgav också att innehållet i föreskrifterna inte skiljde sig avsevärt från handlingsplaner eller andra frivilliga överenskommelser. Den unge upplevde således ingen skillnad när insatser på frivillig väg övergick till ett beslut om barn- och ungdomsföreläggande.

Norge

Beslut om föräldraföreläggande är sällsynta enligt norska Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. En orsak till det kan vara att frivilliga insatser ofta är att föredra. Samarbetet mellan myndigheterna och föräldrarna är viktigt för att insatser ska fungera såsom är avsett och det kan vara svårare att få till om föräldrarna inte samtycker till insatsen och saknar motivation. Det norska forskningsinstitutet NTNU Samfunnsforskning har på uppdrag av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet genomfört en utvärdering av bestämmelserna om föräldraföreläggande. Av en rapport publicerad år 2021 framgår att det är tydligt att tjänstepersoner inom barn- och familjeomsorgen gör allt de kan för att undvika beslut om förelägganden. Såväl tjänstepersoner som ledamöter i barneverns- og helsenemnda menar att motivation och insikt hos föräldrarna verkar vara avgörande för om insatserna har en positiv effekt varför insatser på frivillig väg är att föredra.

Fördelar enligt utredningen

Mer ingripande åtgärder kan undvikas

Utredningen beskriver att det är negativt att socialnämnderna i många fall avvaktar med att agera till dess att situationen har blivit så allvarlig att förutsättningarna för vård med stöd av 2 eller 3 §§ LVU är uppfyllda och att förslaget skulle ge ökade möjligheter för socialnämnderna att agera tidigare.

Barn och unga som till följd av sitt eget beteende bedöms vara i behov av insatser i öppna former kan redan i dag tvingas delta i sådana insatser enligt bestämmelsen om s.k. mellantvång i 22 § LVU. Bestämmelsen riktar inte in sig på yngre barn utan är begränsad till barn och unga vars behov av stöd grundar sig i en egen beteendeproblematik men i Socialstyrelsens vägledning¹ om tillämpningen understryks ändå vikten av att föräldrar involveras i arbetet med att stödja den unge eftersom det många gånger är en förutsättning för en lyckad behandling att både föräldrar och andra viktiga personer runt familjen deltar i insatsen.

Möjligheten att besluta om mellantvång enligt 22 § LVU tillkom utifrån liknande omständigheter som nuvarande, att steget mellan frivilliga insatser enligt

¹ Socialstyrelsen, Förebyggande insatser enligt LVU – En vägledning om tillämpningen av 22 § LVU (2019)

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

socialtjänstlagen och tvångsvård med stöd av LVU ansågs vara för stort.

Bestämmelsen tillämpas dock sällan och är inte ändamålsenlig vilket har varit föremål för flera utredningar genom åren. En tidigare genomförd kartläggning av Socialstyrelsen², i syfte att få aktuell kunskap om i vilken utsträckning 22 § LVU tillämpades, visade till exempel att de flesta socialnämnder som besvarade enkäten, 69 procent, ansåg att det oftast går att komma tillräckligt långt med insatser som bygger på samtycke.

Enligt utredningens förslag ska 22 och 23 §§ LVU upphävas och ersättas av bestämmelserna i LIV.

Huddinge kommun instämmer i att det är negativt att stöd ges så pass sent att det kan bli tvunget med övervägande om tvångsåtgärder och hade också önskat att det fanns en bättre möjlighet att agera inom den s.k. gråzonen där behov av stöd är identifierat men motivationen hos vårdnadshavarna samtidigt är bristfällig, för att ge mer träffsäkert stöd för att förhindra en negativ utveckling.

Huddinge kommun ser positivt på utredningens ambition att möjliggöra stöd tidigare till barn, unga och deras föräldrar och instämmer i att frivilliga insatser fortsatt ska vara socialtjänstens främsta verktyg samt att beslut mot den enskildes vilja endast ska ske i undantagsfall, när frivilliga möjligheter är uttömda. Det står även klart att det finns ett behov av tydliga ramar och handlingsutrymme för socialtjänsten att agera, även när det innebär beslut i strid med den enskildes vilja, vilket den föreslagna lagstiftningen syftar till att överbrygga.

Att tvångsinsatser ska ses som ett komplement till arbetet med att bygga relationer, förtroende och partnerskap även om det i vissa fall kan fungera som en sista utväg för att skydda barn och unga, håller Huddinge kommun med om och kan även se att tvångsinsatser kan bidra till att skapa en struktur som initierar viktiga stödprocesser.

Det finns därför skäl att understryka vikten av att tydliggöra hur uppföljning och ansvarsfördelning skulle ske, hur socialtjänsten skulle agera om insatser utan samtycke inte efterlevs samt hur denna lagstiftning ska förhålla sig till mellanrummet mellan SOL och LVU.

Gällande barn eller ungdomar som redan bereds tvångsvård med stöd av LVU anges att beslut om insatser utan samtycke till vårdnadshavare kan bidra till att kontakt mellan barn och vårdnadshavaren främjas, att vårdnadshavarens omsorgsförmåga förbättras, att tvångsvården kan upphöra och att barnet kan flytta hem och återförenas med sina vårdnadshavare.

Sammantaget anser Huddinge kommun att det är positivt om insatser så tidigt som möjligt lyckas hindra barnets eller den unges beteendeproblematik eller vårdnadshavarnas brister i omsorgsförmåga och att det i sin tur medför minskad risk för att problem växer sig större eller att barn och unga behöver beredas tvångsvård med stöd av LVU.

² Socialstyrelsen, Kartläggning av tillämpningen av förebyggande insatser enligt 22 § LVU (201

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

Stärkt stöd till både yngre och äldre barn

Liksom utredningen hänvisar till har exempelvis Barnombudsmannen och Brå påpekat vikten av att vårdnadshavare får stödinsatser. Även för äldre barn som har utvecklat en egen beteendeproblematik är det viktigt att vårdnadshavarna tar ansvar för sitt föräldraskap.

Enligt resultat från NUSO-projektet³ visas att färre utredningar inleds för yngre barn och antalet aktualiseringar ökar i takt med barnets stigande ålder. Det framgår också i högre grad förekomst av ökad komplexitet i återkommande utredningar, vilket indikerar nyttan av att kunna ge insatser tidigt.

Huddinge kommun instämmer i vad utredningen anger om att stöd till yngre barn behöver tillgodoses genom att vårdnadshavarna utvecklar sin föräldraförmåga och att yngre barn är beroende av vårdnadshavarnas vilja att samarbeta och ta emot stöd och det råder ingen tvekan om att det är önskvärt med tidigt stöd till både yngre och äldre barns vårdnadshavare.

Stärkt rättssäkerhet

Utredningen framför att det är ett dilemma att stöd erbjuds till vårdnadshavare med ett underliggande hot om tvångsomhändertagande, det vill säga att om inte vårdnadshavare frivilligt tar emot erbjudande om insatser kan socialnämndens bedömning bli att barnet behöver beredas vård med stöd av LVU.

Utredningen för ett resonemang om att socialnämnder ibland går för långt i sina försök att motivera till frivilliga insatser och att det kan bli fråga om "pressad frivillighet" eller "samtycke under hot om tvång". Det anges att konkreta anvisningar som formaliseras i beslut skulle ge större tyngd och leda till ökad efterlevnad samt att formaliseringen skulle innebära en stärkt rättssäkerhet genom möjligheten att förutse vilken typ av beslut som kan komma att fattas.

Huddinge kommun delar den bilden.

Socialekreterares profession

Utredningen tar upp ett dilemma som är aktuellt inom många kommuner där socialtjänsten har organiserat sitt arbete genom två delar, en utredande och en behandlande och att dessa två delar inte alltid är överens om det finns förutsättningar för att genomföra aktuell insats, det vill säga om vårdnadshavare är tillräckligt motiverade för att medverka. Det finns inte alltid samsyn kring graden av insikt eller motivation som måste föreligga, vilket kan resultera i att insatsen avslutas utan att den ens har påbörjats eller för tidigt.

Enligt utredningen skulle dess förslag med möjlighet att besluta om insatser trots att vårdnadshavaren inte samtycker kunna bidra till att arbetet internt underlättades, att socialekreterares ansvar stärks, att socialtjänster får mer legitimitet och ökat förtroende.

Huddinge kommun delar den bilden.

³ Nationell Uppföljning av Socialtjänstens Omställning (FoU Valfärd Värmland vid Karlstads universitet i samarbete med SKR)

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

Tillfällig föräldrapenning

Enligt utredningen finns behov av att underlätta och möjliggöra för föräldrar, och personer som är att likställa med föräldrar, att ta del av insatser i öppna former som har beslutats av en socialnämnd. En möjlighet att erhålla tillfällig föräldrapenning kan bidra till att tillgodose detta behov. Enligt förslaget ska i socialförsäkringsbalken införas en bestämmelse som anger att en förälder som deltar i insatser i öppna former beslutade av en socialnämnd i syfte att stödja föräldrarnas barn ska ha rätt till tillfällig föräldrapenning om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med deltagandet i insatsen.

Rätten till tillfällig föräldrapenning ska gälla både när insatsen riktas till föräldern och när den riktas till föräldrarnas barn under förutsättning att deltagandet är nödvändigt för att uppnå syftet med insatsen. Rätten till tillfällig föräldrapenning ska gälla både för deltagande i insatser i öppna former som har beslutats med samtycke enligt socialtjänstlagen och för insatser i öppna former som har beslutats utan samtycke med stöd av lagen om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.

Huddinge kommun ställer sig positiv till utredningens förslag i denna del.

Nackdelar enligt utredningen

Nedan redogörs för vad utredningen framför som nackdelar med dess förslag.

Ekonomiska och juridiska konsekvenser

Förslaget föreslås finansieras via det generella statsbidraget. Förslagen kommer innebära ökade kostnader för stat och kommuner samt för flera statliga myndigheter. Två olika scenarier har redovisats för att analysera och uppskatta förslagets förväntade kostnader. Enligt scenario 1 kan förslagen förväntas medföra ökade kostnader för kommunerna med 469 alternativt 581 miljoner kronor per år. Enligt scenario 2 kan förslagen förväntas medföra ökade kostnader för kommunerna med 605 alternativt 751 miljoner kronor per år. Ekonomiskt tillskott kommer därför behöva tillföras kommunerna och berörda myndigheter.

Huddinge kommun förutsätter att samtliga nya ålagda åtaganden finansieras fullt ut enligt rådande finansieringsprincip.

Genom att en helt ny lagstiftning föreslås medför förslaget juridiska konsekvenser. Socialnämnderna kommer delvis få nya arbetsuppgifter och förslagen innebär ambitionshöjningar, vilket kommer att kräva utbildningssatsningar om den nya lagen och andra juridiska förändringar.

Samlad bedömning

Huddinge kommun instämmer i att stöd behöver ges tidigt till barn, unga och deras vårdnadshavare för att motverka en negativ utveckling, och vill betona att målet för samtliga sociala insatser måste fortsatt vara att verka för samtycke, frivillighet och aktivt deltagande mellan socialtjänster och barn, ungdomar samt dess vårdnadshavare.

Datum
2025-02-20

Diarienummer
SN SN-2024/2298.103

Det är dock uppenbart att det finns en mindre grupp barn och ungdomar som, på grund av olika riskfaktorer, undandrar sig frivilliga insatser och där föräldrarna saknar insikt, vilja eller förmåga att ta emot stöd. Lika uppenbart är det att en oroande andel av dessa barn riskerar att rekryteras in i kriminella strukturer, där de utnyttjas och manipuleras eller uppmuntras till att begå allvarliga brott. Många av dessa barn kan och bör fångas upp i ett tidigt skede för att förhindra den eskalering vi ofta ser. För denna specifika målgrupp finns behov av alternativa insatser som viktiga verktyg för att bryta destruktiva mönster, minska rekryteringen till kriminalitet, stärka föräldrars insikt om barnets situation och skapa bättre förutsättningar för en tryggare framtid och frivilliga insatser bör vara utgångspunkten och förstahandsalternativet.

Genomförandet skulle innebära stora förändringar och medföra ekonomiska och juridiska konsekvenser. Kommunerna skulle bland annat delvis åläggas nya uppgifter som tex kontroll av drogtest och elektronisk övervakning.

Förslaget innebär ett större ansvar för kommunerna. För att uppdraget ska kunna hanteras behöver det säkerställas att ekonomiska resurser tillförs och att implementeringen backas upp av kompetenshöjande insatser. Vidare ser Huddinge kommun en risk i att lagförslaget, likt nuvarande 22 § LVU, saknar tydliga mekanismer för att säkerställa efterlevnad. Om barn eller vårdnadshavare vägrar delta i föreskrivna insatser är det oklart vilka ytterligare steg socialnämnden kan vidta för att säkerställa att insatserna faktiskt genomförs, utöver att överväga åtgärder enligt LVU.

Om regeringen väljer att gå vidare med utredningens förslag vill Huddinge kommun anföra vikten av följande:

- Tydliga riktlinjer för när och hur insatser utan samtycke kan användas.
- Tydliga riktlinjer för handlingsutrymmet och mekanismer för de fall barn eller vårdnadshavare vägrar följa beslutade insatser enligt denna lagstiftning.
- Systematisk uppföljning behöver genomföras för att säkerställa att åtgärderna leder till bättre resultat för barn och familjer.
- Utbildningsinsatser för socialtjänstens medarbetare krävs kring den nya lagstiftningen, eventuellt inom ramen för en överenskommelse mellan staten och SKR, i syfte att implementeringen sker på ett rättssäkert och enhetligt sätt.
- Kostnaderna som medför de nya åtagandena måste finansieras fullt ut enligt rådande finansieringsprincip.

Beslut i detta ärende har fattats av socialnämnden den 2025-02-20

Huddinge

ORDFÖRANDEFÖRSLAG

Socialnämnden

Datum: 2025-02-20

Diarienummer: Dnr

Ärende 8 Huddinge kommuns remissvar över promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30)

Förslag till beslut

Socialnämnden överlämnar nedanstående till socialdepartementet som Huddinge kommuns yttrande över remissen En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds2024:30)

Yttrande

Huddinge kommun vill inför socialdepartementets fortsatta beredning av ärendet framföra nedanstående. Samtliga delar enligt utredningens förslag kommer inte bemötas utan sammanfattande synpunkter lämnas angående vad som särskilt bör beaktas av socialdepartementet.

Erfarenheter från Danmark och Norge

I utredningens uppdrag ingick att redogöra för relevant lagstiftning och praktisk tillämpning i andra nordiska länder och vid en kort sammanfattning av hur liknande lagstiftning har använts i Danmark och Norge syns att tillämpningen inte varit så omfattande.

De senaste årens eskalerande utveckling av skjutvapenvåld och grova våldsbrott utförda i gängmiljön i Sverige skiljer sig åt från hur det ser ut i Danmark och Norge, vilket betonar vikten av att arbeta förebyggande och att hitta nya verktyg som ger fler barn och familjer den hjälp de såväl behöver och som de har rätt till.

Den övergripande inställningen är att det finns ett behov av tydliga riktlinjer och kompetenshöjande insatser riktade till socialtjänstens medarbetare, men även en förstärkt prioritering av regeringens stöd till förebyggande arbete och insatser. Samtidigt utgör det faktum, att bestämmelserna inte använts i så stor utsträckning utgångspunkt för Huddinge kommuns frågeställning om nyttan med en ny och förändrad lagstiftning.

Sverige behöver en strategi som både stärker tilliten och ger socialtjänsten mandat att ingripa tidigt, men frågan är om införandet av en ny lagstiftning skulle överväga de stora förändringar, inte minst organisatoriskt, juridiskt och ekonomiskt, som skulle behöva vidtas vid genomförande av förslaget.

Danmark

Danska myndigheten Ankestyrelsen fick i uppdrag av danska Socialdepartementet att undersöka huruvida kommunerna tillämpar bestämmelserna om föräldraförelägganden respektive barn- och ungdomsförelägganden i enlighet med lagstiftarens intentioner. Undersökningen överlämnades i september 2023. Av denna framgår att antalet föräldraförelägganden sjönk från 93 beslut år 2019 till 49 beslut år 2021. Antalet barn- och ungdomsföreläggande var betydligt färre. År 2019 fattades sju beslut och år 2021 fattades nio beslut.

Kommunerna beskrev att några föräldrar efterlevde föreläggandet till följd av det överhängande hotet om ekonomisk sanktion vid bristande efterlevnad utan att nödvändigtvis ha fått en förståelse för orsakerna till att föreläggandet meddelades. Kommunerna uppgav vidare att de upplevde att om föräldrarna inte fått någon insikt genom beviljade frivilliga insatser kommer ett föräldraföreläggande i de flesta fallen inte att hjälpa.

Beslut om barn- och ungdomsförelägganden var, under de år som undersökningen avser, mycket sällsynta. Flera kommuner uppgav att avsaknaden av sanktionsmöjligheter medförde att barnet eller den unge saknade tillräckliga incitament att utföra de föreskrifter som beslutats. Några kommuner uppgav också att innehållet i föreskrifterna inte skiljde sig avsevärt från handlingsplaner eller andra frivilliga överenskommelser. Den unge upplevde således ingen skillnad när insatser på frivillig väg övergick till ett beslut om barn- och ungdomsföreläggande.

Norge

Beslut om föräldraföreläggande är sällsynta enligt norska Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. En orsak till det kan vara att frivilliga insatser ofta är att föredra. Samarbetet mellan myndigheterna och föräldrarna är viktigt för att insatser ska fungera såsom är avsett och det kan vara svårare att få till om föräldrarna inte samtycker till insatsen och saknar motivation. Det norska forskningsinstitutet NTNU Samfunnsforskning har på uppdrag av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet genomfört en utvärdering av bestämmelserna om föräldraföreläggande. Av en rapport publicerad år 2021 framgår att det är tydligt att tjänstepersoner inom barn- och familjeomsorgen gör allt de kan för att undvika beslut om förelägganden. Såväl tjänstepersoner som ledamöter i barneverns- og helsenemnda menar att motivation och insikt hos föräldrarna verkar vara avgörande för om insatserna har en positiv effekt varför insatser på frivillig väg är att föredra.

Fördelar enligt utredningen

Mer ingripande åtgärder kan undvikas

Utredningen beskriver att det är negativt att socialnämnderna i många fall avvaktar med att agera till dess att situationen har blivit så allvarlig att

förutsättningarna för vård med stöd av 2 eller 3 §§ LVU är uppfyllda och att förslaget skulle ge ökade möjligheter för socialnämnderna att agera tidigare.

Barn och unga som till följd av sitt eget beteende bedöms vara i behov av insatser i öppna former kan redan i dag tvingas delta i sådana insatser enligt bestämmelsen om s.k. mellantvång i 22 § LVU. Bestämmelsen riktar inte in sig på yngre barn utan är begränsad till barn och unga vars behov av stöd grundar sig i en egen beteendeproblematik men i Socialstyrelsens vägledning¹ om tillämpningen understryks ändå vikten av att föräldrar involveras i arbetet med att stödja den unge eftersom det många gånger är en förutsättning för en lyckad behandling att både föräldrar och andra viktiga personer runt familjen deltar i insatsen.

Möjligheten att besluta om mellantvång enligt 22 § LVU tillkom utifrån liknande omständigheter som nuvarande, att steget mellan frivilliga insatser enligt socialtjänstlagen och tvångsvård med stöd av LVU ansågs vara för stort. Bestämmelsen tillämpas dock sällan och är inte ändamålsenlig vilket har varit föremål för flera utredningar genom åren. En tidigare genomförd kartläggning av Socialstyrelsen², i syfte att få aktuell kunskap om i vilken utsträckning 22 § LVU tillämpades, visade till exempel att de flesta socialnämnder som besvarade enkäten, 69 procent, ansåg att det oftast går att komma tillräckligt långt med insatser som bygger på samtycke.

Enligt utredningens förslag ska 22 och 23 §§ LVU upphävas och ersättas av bestämmelserna i LIV.

Huddinge kommun instämmer i att det är negativt att stöd ges så pass sent att det kan bli tvunget med övervägande om tvångsåtgärder och hade också önskat att det fanns en bättre möjlighet att agera inom den s.k. gråzonen där behov av stöd är identifierat men motivationen hos vårdnadshavarna samtidigt är bristfällig, för att ge mer träffsäkert stöd för att förhindra en negativ utveckling.

Huddinge kommun ser positivt på utredningens ambition att möjliggöra stöd tidigare till barn, unga och deras föräldrar och instämmer i att frivilliga insatser fortsatt ska vara socialtjänstens främsta verktyg samt att beslut mot den enskildes vilja endast ska ske i undantagsfall, när frivilliga möjligheter är uttömda. Det står även klart att det finns ett behov av tydliga ramar och handlingsutrymme för socialtjänsten att agera, även när det innebär beslut i strid med den enskildes vilja, vilket den föreslagna lagstiftningen syftar till att överbrygga.

Att tvångsinsatser ska ses som ett komplement till arbetet med att bygga relationer, förtroende och partnerskap även om det i vissa fall kan fungera som en sista utväg för att skydda barn och unga, håller Huddinge kommun

¹ Socialstyrelsen, Förebyggande insatser enligt LVU – En vägledning om tillämpningen av 22 § LVU (2019)

² Socialstyrelsen, Kartläggning av tillämpningen av förebyggande insatser enligt 22 § LVU (2015)

med om och kan även se att tvångsinsatser kan bidra till att skapa en struktur som initierar viktiga stödprocesser. Samtidigt finns frågetecken kring huruvida tvång är verkningsfullt för djupare insikt och långvarig beteendeförändring hos de barn, unga och vårdnadshavare som behöver stöd och Huddinge kommun har därför svårt att odelat instämma i detta som en fördel.

Huddinge kommun vill lyfta en farhåga rörande vilken skillnad förslaget kommer att innebära i praktiken. Även om socialnämndernas befogenheter skulle utökas och tidigare läggas finns det skäl att anta att de individer som inte aktivt vill medverka i stödinsatser från socialtjänsten fortsatt kommer att undvika det och att de tvingande inslagen inte kommer ge önskad effekt i form av ökad efterlevnad.

Huddinge kommun ser en risk i att den föreslagna lagstiftningen, i likhet med dagens bestämmelse om mellantvång enligt 22 § LVU, saknar tydliga uppföljningsmekanismer för att säkerställa efterlevnad. Om barn och vårdnadshavare vägrar följa beslutade insatser trots förslag på förändringar i vårdplan, föräldraförelägganden och föreskrifter finns det få alternativ kvar för socialnämnden, utöver att överväga tvångsåtgärder enligt LVU. Detta riskerar att förslaget i praktiken får en begränsad effekt. Det finns därför skäl att understryka vikten av att tydliggöra hur uppföljning och ansvarsfördelning skulle ske, hur socialtjänsten skulle agera om insatser utan samtycke inte efterlevs samt hur denna lagstiftning ska förhålla sig till mellanrummet mellan SOL och LVU.

Gällande barn eller ungdomar som redan bereds tvångsvård med stöd av LVU anges att beslut om insatser utan samtycke till vårdnadshavare kan bidra till att kontakt mellan barn och vårdnadshavaren främjas, att vårdnadshavarens omsorgsförmåga förbättras, att tvångsvården kan upphöra och att barnet kan flytta hem och återförenas med sina vårdnadshavare.

Huddinge kommun instämmer inte i att lösningen skulle vara så enkel.

Sammantaget anser Huddinge kommun att det är positivt om insatser så tidigt som möjligt lyckas hindra barnets eller den unges beteendeproblematik eller vårdnadshavarnas brister i omsorgsförmåga och att det i sin tur medför minskad risk för att problem växer sig större eller att barn och unga behöver beredas tvångsvård med stöd av LVU, men menar att det redan finns andra tillgängliga arbetssätt och metoder enligt såväl SoL och LVU som kan användas för att motivera till tidigare intervention. Avsaknaden av bland annat tydliga mekanismer för handlingsutrymmet i de fall barn eller vårdnadshavare vägrar delta i föreskrivna insatser utöver tvångsvård enligt LVU urholkar såväl behovet av ny lagstiftning enligt betänkandet som dess verkningskraft enligt lagstiftarens andemening. Införandet av en helt ny lagstiftning med allt som följer av en så stor förändring, kan utan vidare beredning inte anses vara motiverat.

Stärkt stöd till både yngre och äldre barn

Liksom utredningen hänvisar till har exempelvis Barnombudsmannen och Brå påpekat vikten av att vårdnadshavare får stödinsatser. Även för äldre barn som har utvecklat en egen beteendeproblematik är det viktigt att vårdnadshavarna tar ansvar för sitt föräldraskap.

Enligt resultat från NUSO-projektet³ visas att färre utredningar inleds för yngre barn och antalet aktualiseringar ökar i takt med barnets stigande ålder. Det framgår också i högre grad förekomst av ökad komplexitet i återkommande utredningar, vilket indikerar nyttan av att kunna ge insatser tidigt.

Huddinge kommun instämmer i vad utredningen anger om att stöd till yngre barn behöver tillgodoses genom att vårdnadshavarna utvecklar sin föräldraförmåga och att yngre barn är beroende av vårdnadshavarnas vilja att samarbeta och ta emot stöd och det råder ingen tvekan om att det är önskvärt med tidigt stöd till både yngre och äldre barns vårdnadshavare, men är tveksam till hur detta ska kunna ske i högre grad med hjälp av tvingande åtgärder, då forskning visar att i många fall krävs samarbete och aktivt deltagande i insatser för djupare insikt och långvarig beteendeförändring hos individer och familjer.

Stärkt rättssäkerhet

Utredningen framför att det är ett dilemma att stöd erbjuds till vårdnadshavare med ett underliggande hot om tvångsomhändertagande, det vill säga att om inte vårdnadshavare frivilligt tar emot erbjudande om insatser kan socialnämndens bedömning bli att barnet behöver beredas vård med stöd av LVU.

Utredningen för ett resonemang om att socialnämnder ibland går för långt i sina försök att motivera till frivilliga insatser och att det kan bli fråga om ”pressad frivillighet” eller ”samtycke under hot om tvång”. Det anges att konkreta anvisningar som formaliseras i beslut skulle ge större tyngd och leda till ökad efterlevnad samt att formaliseringen skulle innebära en stärkt rättssäkerhet genom möjligheten att förutse vilken typ av beslut som kan komma att fattas.

Huddinge kommun ställer sig frågande till vilken förändring utredningen anser att förslaget skulle leda till i praktiken då det redan idag formuleras tydliga krav genom mål i uppdrag och vårdplaner om vilken förändring som behöver ske samt att det ofta ingår i kontakten med vårdnadshavare att tydliggöra framtida risk och beskriva vad i föräldraförmågan som behöver utvecklas.

³ Nationell Uppföljning av Socialtjänstens Omställning (FoU Valfärd Värmland vid Karlstads universitet i samarbete med SKR)

Socialsekreterares profession

Utredningen tar upp ett dilemma som är aktuellt inom många kommuner där socialtjänsten har organiserat sitt arbete genom två delar, en utredande och en behandlande och att dessa två delar inte alltid är överens om det finns förutsättningar för att genomföra aktuell insats, det vill säga om vårdnadshavare är tillräckligt motiverade för att medverka. Det finns inte alltid samsyn kring graden av insikt eller motivation som måste föreligga, vilket kan resultera i att insatsen avslutas utan att den ens har påbörjats eller för tidigt.

Enligt utredningen skulle dess förslag med möjlighet att besluta om insatser trots att vårdnadshavaren inte samtycker kunna bidra till att arbetet internt underlättades, att socialsekreterares ansvar stärks, att socialtjänster får mer legitimitet och ökat förtroende.

Huddinge kommun är tveksam till om utredningens antagande och slutsats har någon grund. Att socialtjänster har svårt att samverka och få samsyn kring klienters motivation för att delta i insatser borde kunna lösas genom en mer sammanhållen organisation och närmare samverkan med ökat fokus på att, med socialtjänstens gemensamma resurser, motivera familjer att ta emot stöd.

Tillfällig föräldrapenning

Enligt utredningen finns behov av att underlätta och möjliggöra för föräldrar, och personer som är att likställa med föräldrar, att ta del av insatser i öppna former som har beslutats av en socialnämnd. En möjlighet att erhålla tillfällig föräldrapenning kan bidra till att tillgodose detta behov. Enligt förslaget ska i socialförsäkringsbalken införas en bestämmelse som anger att en förälder som deltar i insatser i öppna former beslutade av en socialnämnd i syfte att stödja förälderns barn ska ha rätt till tillfällig föräldrapenning om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med deltagandet i insatsen.

Rätten till tillfällig föräldrapenning ska gälla både när insatsen riktas till föräldern och när den riktas till förälderns barn under förutsättning att deltagandet är nödvändigt för att uppnå syftet med insatsen. Rätten till tillfällig föräldrapenning ska gälla både för deltagande i insatser i öppna former som har beslutats med samtycke enligt socialtjänstlagen och för insatser i öppna former som har beslutats utan samtycke med stöd av lagen om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.

Huddinge kommun ställer sig positiv till utredningens förslag i denna del.

Nackdelar enligt utredningen

Nedan redogörs för vad utredningen framför som nackdelar med dess förslag, i vilket Huddinge kommun instämmer.

Risker för barn och särskilda risker för barn och unga som lever i hederskontext

Det finns en risk med förslaget att barn vars vårdnadshavare som tvingas till att ta emot insatser hamnar i en lojalitetskonflikt samt att vårdnadshavare kan komma att skuldbelägga barnet eller leda till att barn utsätts för såväl fysiskt som psykiskt våld och kontroll, om vårdnadshavaren tvingas ta emot en insats. Särskilda risker kan föreligga för barn och unga som lever i en så kallad hederskontext.

Förenkling av komplexa problem

Barn och ungas normbrytande beteende är ofta tecken på att något i livssituationen är fel. Skolfrånvaro kan till exempel bero på mobbning eller rädsla för att inte hänga med i skolarbetet och skäl till att barn och unga är ute sent om nätterna kan vara att hemmiljön präglas av konflikter, våld eller kontroll. Beslut om särskilda föreskrifter rörande skolgång och skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i hemmet kan därmed leda till ökad risk för utsatthet i stället för tvärtom.

Tvingande krav kan dessutom förstärka en redan negativ självbild och hindra en förändringsprocess hos den unge då känslor av skuld och skam kan riskera att skada tilliten till de samhällsfunktioner som är till för att hjälpa individen. Inom kriminologisk forskning har länge framförts att stigmatisering av en person som har begått brott och som identifieras med sin negativa handling, kan leda till svårigheter att återanpassa sig i samhället.

För att lyckas med långsiktiga förändringar behöver stödet från omgivningen inriktas på att förstärka de faktorer som uppmuntrar och upprätthåller motivation. Att till exempel upphöra med kriminalitet är en komplex process som inbegriper mer än bara en avsaknad av brottslighet. Enligt studier som bland annat Brå hänvisar till enligt vad utredningen anger, är den enskilt viktigaste faktorn socialt stöd från och anknytning till prosociala vuxna med förmåga att bygga upp en tillitsfull relation och överbrygga den misstro som barn och unga med en kriminell identitet ofta känner mot myndigheter.

Barn och unga med normbrytande beteende samt deras vårdnadshavare, behöver i många fall insatser som kan ge nya perspektiv eller verktyg för att kunna agera annorlunda, göra andra prioriteringar eller upptäcka nya styrkor hos sig själv. Om tillit saknas kan motståndet öka och problemet förvärras.

Ekonomiska eller sociala konsekvenser kan riskera att enskildas utsatthet ökar

Utredningens förslag om ekonomiska eller sociala konsekvenser vid bristande efterlevnad kan riskera att utsattheten för enskilda som redan befinner sig i en socioekonomiskt utsatt situation ökar, att de barn och unga

som berörs påverkas negativt samt att utsattheten för personalen vid landets socialtjänster ökar.

Med utredningens förslag följer som tidigare nämnts en risk att vårdnadshavarna skuldbelägger barnet eller att barnet skuldbelägger sig själv och att det ytterst skulle kunna leda till att barnet utsätts för fysiskt och psykiskt våld eller kontroll.

Denna följd är kontraproduktiv i förhållande till kommunernas mål att förbättra familjers livssituation då socialtjänsten skulle bidra till att skapa problem i stället för att ge stöd till att lösa problem. Hot om ekonomiska konsekvenser får antas skapa ekonomisk och psykisk press hos vårdnadshavarna, vilket kan innebära sämre möjligheter för dem att påverka barnets utveckling i positiv riktning.

Enligt utredningen kan ekonomiska konsekvenser vid bristande efterlevnad till och med leda till att barnet börjar begå brott alternativt fortsätter på en redan påbörjad kriminell bana eftersom barnet eller den unge uppmanas eller själv känner sig tvingad att hjälpa vårdnadshavaren ekonomiskt.

Även för personal inom socialtjänsten kan ekonomiska konsekvenser för familjer utgöra en risk då klienter som känner sig starkt pressade, genom otillbörlig påverkan, hot och påtryckningar kan försöka påverka socialsekreterares bedömning både gällande beslut och vid kontroll om efterlevnad.

Elektronisk övervakning innebär ett ingrepp i den enskildes personliga integritet

Elektronisk övervakning kan utgöra ett effektivt verktyg för att kontrollera efterlevnaden av ett beslut som innebär en inskränkning av barnets eller den unges rörelsefrihet och kan ge vårdnadshavarna stöd i att hjälpa barnet eller den unge att följa socialnämndens beslut, vara ett stöd och skydd för barnet eller den unge genom att det kan bli hjälpt att stå emot gruppträck samt kan bidra till att förebygga att barn och unga involveras i, ägnar sig åt eller återfaller i kriminalitet. Ett sådant kontrollverktyg kan därmed bidra till att stoppa nyrekrytering av barn och unga till kriminella nätverk

Elektronisk övervakning utgör dock ett ingrepp i den enskildes personliga integritet. Att använda elektronisk övervakning för att kontrollera efterlevnaden av en socialnämnds beslut kan medföra att barnet eller den unge upplever sig bli bestraffad snarare än att ges stöd vilket kan få till följd att syftet med socialnämndens beslut motverkas. Det kan även finnas risk för stigmatisering och att barnet eller den unge upplever sig bli ”stämplad” som kriminell vilket i sin tur kan understödja eller bidra till att skapa ett kriminellt beteende.

Försvårat samarbete och försvagad tillit

Enligt en undersökning av Vision⁴ är relationsskapande åtgärder en av de viktigaste faktorerna för att bibehålla eller öka människors tillit till socialtjänsten och enligt Trygghetsberedningens slutbetänkande⁵ behöver samhällets aktörer bli bättre på att nå ut till barn och deras föräldrar för att förebygga att bristande tillit och förtroende uppstår. Det kan handla om att bli mer synliga och mer lättillgängliga, befinna sig i lokalsamhället och arbeta med bemötandefrågor.

Genom den så kallade desinformationskampanjen som inleddes 2021 spreds rykten och desinformation om svensk socialtjänst som medförde ett minskat förtroende för socialtjänsten och större svårigheter att nå fram till vissa vårdnadshavare. Den främsta konsekvensen av desinformationskampanjen för de som arbetar inom socialt arbete är att det fortfarande kan vara svårt att upprätta kontakt och förtroende med personer som kan behöva stöd av socialtjänsten.

Det finns en farhåga med utredningens förslag om att socialnämndernas nya utvidgade tvångsbefogenheter kommer leda till ytterligare försvårat samarbete mellan vårdnadshavare, barn och socialtjänsterna och att tilliten försvagas ännu mer.

Förslaget kan också medföra att färre frivilligt söker hjälp och att fler undandrar sig kontakt med myndigheterna och att möjligheten till tvingande åtgärder därmed får motsatt effekt beträffande att få människor att söka stöd tidigt.

Ekonomiska och juridiska konsekvenser

Förslaget föreslås finansieras via det generella statsbidraget. Förslagen kommer innebära ökade kostnader för stat och kommuner samt för flera statliga myndigheter. Huddinge kommun betonar att enligt finansieringsprincipen ska staten säkerställa att ökade kostnader för kommunerna fullt ut kompenseras genom förstärkta generella statsbidrag. Två olika scenarier har redovisats för att analysera och uppskatta förslagets förväntade kostnader. Enligt scenario 1 kan förslagen förväntas medföra

⁴ Ryktet går – En kortrapport om desinformation om socialtjänsten och dess konsekvenser, Fackförbundet Vision (2023)

⁵ Vägar till ett tryggare samhälle – Kraftsamling för barn och unga (SOU 2022:67)

ökade kostnader för kommunerna med 469 alternativt 581 miljoner kronor per år. Enligt scenario 2 kan förslagen förväntas medföra ökade kostnader för kommunerna med 605 alternativt 751 miljoner kronor per år.

Utöver generella statsbidrag ser Huddinge kommun även ett behov av riktade statsbidrag under den inledande fasen, i syfte att finansiera kompetenshöjande insatser riktade till socialtjänstens medarbetare. Införandet av nya verktyg och förändrad lagstiftning kräver en omfattande implementering där socialtjänstens personal får förutsättningar att tillämpa de nya regelverken på ett rättssäkert och effektivt sätt.

Vidare innebär förslaget juridiska konsekvenser genom att socialnämnderna tilldelas nya arbetsuppgifter och utökade befogenheter. Förändringarna innebär en ambitionshöjning som kommer att kräva riktade utbildningsinsatser, både för att säkerställa rättssäkerheten i beslut och för att stärka socialtjänstens kapacitet att arbeta med de nya verktygen i praktiken.

Sammanfattning

Huddinge kommun instämmer i att stöd behöver ges tidigt till barn, unga och deras vårdnadshavare för att motverka en negativ utveckling, men ställer sig tveksam till om de tvingande inslag som föreslås skulle leda till önskad effekt, det vill säga att motivationen hos barn, ungdomar och deras familjer att ta emot stödinsatser faktiskt skulle öka genom utredningens förslag. Samtidigt vill Huddinge kommun betona att målet för samtliga sociala insatser måste fortsatt vara att verka för samtycke, frivillighet och aktivt deltagande mellan socialtjänster och barn, ungdomar samt dess vårdnadshavare.

Det är dock uppenbart att det finns en mindre grupp barn och ungdomar som, på grund av sin livssituation, sociala omständigheter, normbrytande beteende och en samverkan av olika riskfaktorer, undandrar sig frivilliga insatser och där föräldrarna saknar insikt eller förmåga att ta emot stöd. Lika uppenbart är det att en oroande andel av dessa barn riskerar att rekryteras in i kriminella strukturer, där de utnyttjas och manipuleras för att begå allvarliga brott. Många av dessa barn kan och bör fångas upp i ett tidigt skede för att förhindra den eskalering vi alltför ofta ser. För denna specifika målgrupp finns behov av alternativa insatser som viktiga verktyg för att bryta destruktiva mönster, minska rekryteringen till kriminalitet, stärka föräldrars insikt om barnets situation och skapa bättre förutsättningar för en tryggare framtid och frivilliga insatser bör vara utgångspunkten och förstahandsalternativet.

Genomförandet skulle innebära stora förändringar och medföra ekonomiska och juridiska konsekvenser. Kommunerna skulle bland annat delvis åläggas nya uppgifter som tex kontroll av drogtest och elektronisk övervakning. Samtliga förslag, även om de till viss del är utformade som befogenheter, innebär en viss inskränkning av det kommunala självstyret.

Förslaget innebär ett större ansvar för kommunerna. För att uppdraget ska kunna hanteras behöver det säkerställas att ekonomiska resurser tillförs och att implementeringen backas upp av kompetenshöjande insatser. Vidare ser Huddinge kommun en risk i att lagförslaget, likt nuvarande 22 § LVU, saknar tydliga mekanismer för att säkerställa efterlevnad. Om barn eller vårdnadshavare vägrar delta i föreskrivna insatser är det oklart vilka ytterligare steg socialnämnden kan vidta för att säkerställa att insatserna faktiskt genomförs, utöver att överväga åtgärder enligt LVU.

Dessutom skulle förslaget kunna antas motverka intentionerna i förslaget om den nya socialtjänstlagen⁶ som väntas träda i kraft i juli 2025 där syftet beskrivs som att socialtjänsten ska bli mer förebyggande, jämställd och lättillgänglig. Ett möjligt scenario hade varit att införliva delar av utredningens förslag i kommande ny socialtjänstlag då det är en omfattande förändring att införa en helt ny lagstiftning med de organisatoriska, juridiska och ekonomiska förändringar det skulle medföra.

Huddinge kommun vill se en förstärkt strategi för att motverka rekrytering till kriminalitet, men anser att detta bäst sker genom förbättrad samverkan och stärkta förebyggande insatser snarare än genom en helt ny lag.

Kommunens bedömning är att föreslagna förändringar till stor del riskerar att inte uppfylla lagstiftarens syfte och att ändrade arbetssätt med mer tvingande inslag inom socialtjänsten så som det utformas i betänkandet, inte skulle få någon större inverkan för den enskildes och familjers motivation att ta emot stödinsatser.

Om regeringen väljer att gå vidare med utredningens förslag vill Huddinge kommun anförda vikten av följande:

- Tydliga riktlinjer för när och hur insatser utan samtycke kan användas.
- Tydliga riktlinjer för handlingsutrymmet och mekanismer för de fall barn eller vårdnadshavare vägrar följa beslutade insatser enligt denna lagstiftning.
- Systematisk uppföljning behöver genomföras för att säkerställa att åtgärderna leder till bättre resultat för barn och familjer.
- Utbildningsinsatser för socialtjänstens medarbetare krävs kring den nya lagstiftningen, eventuellt inom ramen för en överenskommelse mellan staten och SKR, i syfte att implementeringen sker på ett rättssäkert och enhetligt sätt.
- Ökade generella statsbidrag enligt finansieringsprincipen, så att kommunerna fullt ut kompenseras för de ökade kostnader som reformerna medför.

⁶ En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter (2024)

- Kompletterande riktade statsbidrag i den inledande fasen för att finansiera nödvändiga kompetensutvecklingsinsatser och implementeringsstöd för socialtjänstens medarbetare.

För Huddinge kommun

Aza Cheragwandi

Socialnämndens ordförande

Beslut i detta ärende har fattats av socialnämnden den 2025-02-20